

I R O D A L O M.

HUBERT, RENÉ: *Traité de Pédagogie générale*. Paris, 1946. Presses Universitaires de France.

Általános pedagógiát írni 1946-ban nem könnyű. Le kell térni azokról a biztonságos utakról, amelyeken a magukat egzaktaknak nevező tudományok haladnak, és amelyekre — a tapasztalat és a kísérlet elsőbbőségét hangoztatva — a pedagógia művelői is szívesen rálepnék. Ellentétek között vajudó társadalmakban különösen szabít a kitérésnek ez a lehetősége, és elfeledteti Édouard Claparède-nek még századunk elején leírt világos elhatárolását: „A kísérleti pedagógia valamely megjelölt cél érdekében dolgozik, egy adott cél érdekében, melyet átvett anélkül, hogy értékét vizsgálná és fejtegetné... A célok megvizsgálása a pedagógiának más részébe tartozik, a dogmatikus (vagy teleologikus) pedagógiába, mely az erkölcsstanból, filozófiából, esztétikából, vallásból, szociológiából és politikából többé-kevésbé közeli vagy távoli ideálokat vesz át, melyek szerint a nevelő tevékenységet irányítani kell...” (Gyermekpszichológia és kísérleti pedagógia, ford. Weszely, Bpest, 1915). Annak a nevelőnek tehát, aki a pedagógiai problémát a maga egészében át akarja tekinteni, nem adatik meg a kísérletező tudós védett nyugalma, állást kell foglalnia, rendet kell teremtenie — legalább a maga számára abban a zűrzavarban, amely — hogy Claparède felsorolásánál megmaradjunk — az erkölcsantól a politikáig jellemzője korunknak. René Hubert 700 lapos nagy tanulmányában erre a feladatra vállalkozott; egész könyvében a magáénak — a pedagógusénak — érzi az iránymutatás funkcióját, ezt habozás nélkül betölti; a pedagógia méltóságának — ha szabad ezt a kifejezést használnunk — veti meg újból az alapját.

A kötet a bevezetésen kívül, amely a nevelésnek és a pedagógiának a viszonyát taglalja, hat nagyobb részre oszlik, ezek: 1. *Pedagógiai antinómiák* (a nevelés viszonyulása a természethez, a társadalomhoz, az emberhez); 2. *A nevelés tapasztalati és kísérleti alapjai* (biológiai, szociológiai és pszichológiai adottságok); 3. *A neveléstan filozófiai alapelvei* (a szellem filozófiájának — *philosophie de l'Esprit* — vázlata, mint pl. pedagógiai alapvetés, tudat és jellem, tudat és társadalom problémái); 4. *A nevelés elemei* (a nevelési célok hierarchiája, testi, értelmi — intellektuel —, szakirányú, gyakorlati és erkölcsi, esztétikai nevelés, férfi- és nőnevelés); 5. *A pedagógiai módszerek* (a testi, a szellemi és az erkölcsi kultúra módszere); 6. *Iskola és élet* (nevelési intézmények, az iskola belső szervezete, iskolán kívüli nevelés, a nevelő és a nevelőképzés, önnevelés).

Mi fér el ebből a bő anyagból egy ismertetés szűkreszabott keretei között?

Először néhány jellemző mondat a szerzőtől.

A nevelés meghatározása: „A nevelés azoknak a szándékos tevékenységeknek és hatásoknak az összessége, amelyeket egy emberi lény fejt ki egy másik emberi lényre, elvileg egy felnőtt egy fiatalra; a ráhatások célja az, hogy a fiatal lényben kialakuljanak mindazok a képességek, amelyek szükségesek azoknak a feladatoknak az elvégzéséhez, amelyekre felnőtt korában hivatott (6. l.)”.

„A pedagógia feladata olyan neveléstan kidolgozása, amely egyszerre gyakorlati és elméleti, mint az erkölcsstan, amelynek a folytatása, és amely kizárólagosan sem nem tudomány, sem nem technika, nem filozófia és nem is művészet, hanem mindez együtt logikai rendszerességgel felépítve.”

A pedagógia helye a tudományok sorában: „A gyermektanulmány és a társadalomtan egy emberi filozófia felé emelkednek fel, az emberi filozófia az időnek és a térnek a korlátaihoz alkalmazkodik, — ennek a két mozgásnak a találkozásánál jön létre a nevelői tevékenység. A nevelő génie-je az a szikra, ami összeütközésükből kipattan. A tudomány dolga, hogy megismertesse azt az anyagot, amelyre a cselekvésnek irányulnia kell, azokat a társadalmi körülményeket, amelyekhez alkalmaz-

kodnia kell, egyszóval, hogy megrajzolja az adottságok és lehetőségek térképét. Területe tehát igen nagy. A nevelés filozófiája, miközben kialakítja a legfelsőbb célt, mindent a maga helyére utal, kitölti az űröket, összekapcsolja az egészet, lelket ad mindannak, ami nélküle csak olyan szükséglet lenne, mint annyi más (15. 1.)“.

A pedagógiai tanulmányok tervezete táblázatban:

Tudományos alapok

Általános biológia	Általános szociológia	Általános pszichológia
Emberi biológia	A pedagógiai cselekvések története	Gyermek- és ifjúkori lélektan
Ontogenetika	Az elméletek története	Karakterológia
Biotipológia	Nevelési szociológia (összehasonlító)	Neveléslélektan
Nevelési biológia	Iskolai szociológia	Iskolai társas viszonyulások tana (interpszichológia)

Filozófiai alapvetés

Általános filozófia és erkölcsfilozófia
A nevelés filozófiája

ÁLTALÁNOS PEDAGÓGIA

Alkalmazott pedagógia

Biológiai szempontból: Szociológiai szempontból: Lélektani szempontból:
Alkalmazott biopedagógia Alkalmazott szociopedagógia Alkalmazott pszichopedagógia

A nevelés elemei
A pedagógiai módszerek
Az iskolai intézmények

A nevelés művészete.

Nem szabad azt gondolni, hogy René Hubert a nevelés igen egyszerű meghatározása után maga kezdi bonyolítani problémáját csak azért, hogy tudományának határait minél jobban kiterjeszthesse. A kérdések végiggondolása vezet ehhez a sok ágból egységbe futó szerkezetbe. Haladjunk végig vele példának okáért a társadalmi vonalon. Kétségtelen, hogy csak a *társadalom útja* visz a nevelésen keresztül a legfelsőbb művelődési és szellemi értékekhez, de a nevelés csak azon feltétellel érheti el vagy közelítheti meg őket, ha *fölülemelkedik azon a társadalmon, amelyben a nevelés folyik*. „Talán ez a legfélelmetesebb probléma, amelyet a nevelés bölcséletének meg kell oldania“, mondja Hubert. De a művelődés nagy értékei — maga az emberi civilizáció — nemcsak *szociálisak*, hanem *interszociálisak*, hogy megmaradjunk a szerző kifejezéseinél. Ilyenek a történeti és tudományos igazságok, a jognak és erkölcsnek sok alapvető szabálya, az esztétikai szépség különféle kifejezései, a filozófiai és vallásos gondolkodás nagy áramlatai. Amikor egy társadalom részesévé válik a civilizációnak — munkásává és hirdetőjévé —, le kell mondania arról, hogy csak maga fölé hajoljon, hogy megmaradjon lezártnak, és csak a maga szempontját kényszerítse másokra. A pedagógiában kell mindenekelőtt túlhaladnia önmagát, pozitív tárgyilagosságot kell érvényesítenie, el kell jutnia a különbségek tiszteletéhez, annak a meggyőződésnek a kialakításához, hogy minden nép társ abban a *kooperációban*, amelyből a civilizáció ered és él. Kis részlet ez a műből, az emberiség egyik igen nagy gondja rejlik benne.

Térjünk ki még röviden arra, hogy Hubert a pedagógia méltósága mellett a *pedagógus felelősségét* fogalmazza meg újból. A *nevelés filozófiájában* benne van a célok és eszmények kijelölésének fejezete, kell továbbá, hogy ezeknek ismeretében megtörténjék a kapcsolatok, a szerves egység megteremtése az összes felhasznált tudományok széteső adatai között; az *általános pedagógia* ezen az alapon tovább megy. Súlyosabbá és felelősségteljesebbé válik, mint maga az erkölcsstan. „Mert az erkölcsi cselekedet az egyes emberen, az egyes ember kedvéért megy végbe és csak

következményeiben érint másokat. A nevelési hatás ezenfelül közvetlenül egy másik kedvéért kifejtett, egy másikra irányuló tevékenység... És ki ez a másik! A leggyámoltalanabb, a legtörekenyebb, a legbizakodóbb, a legkönnyebben hozzáférhető lény, a *Gyermek*."

René Hubert a korszerű tudomány minden eredményét felhasználva foglalja össze és szövi egységbe a mai pedagógus általános pedagógiáját. Állásfoglalásai és megoldásai becsületesek és emberiek. A pedagógia mindig ilyenekhez jut el, és ilyeneket ajánl. A probléma továbbra is az marad, vajjon hajlandó lesz-e az emberiség arra a nagy kalandra, amelybe eddig a történelem folyamán sohasem ment bele: vállalni azt, hogy békében, az ifjúságban mindig megújulva és megfiatalodva, zökkenőmentesen fejlődjék, és ne vak erőktől sodortassa magát soha szabatosan körül nem irt célok felé? Ki merne ma igennel válaszolni erre a tőlünk és minden pedagógustól mindig feltett kérdésre?

Hubert szép és nagy munkát végzett kézikönyvének megírásával. A munkát jó beosztása, egyszerű nyelve, a bő és mindenre kitérő — minden fejezet végén összefoglalt — irodalom kezdők és tájékozódni akarók számára is igen hasznossá teszi.
Kiss Árpád.

JACKS, M. L.: *Total Education. A Plea for Synthesis*. London, 1946. Kegan. (The International Library of Sociology and Social Reconstruction.) 160 l.

Ez a könyv, amely a Mannheim Károly kezdeményezte, s immár hataimasra növekedett kiadványsorozat keretében jelent meg, s Mannheimnek az angol szociológiai, valamint pedagógiai gondolkodásra gyakorolt rendkívüli, mélyreható hatását tükrözi, nevelői szemléletünk és neveléstudományi fogalmi rendszerünk gyökeres átalakulásáról kíván beszámolni. Az alapvető átalakulás lényegét talán akként ragadhatjuk meg leginkább, ha Mannheim „Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus“ c. könyvének terminológiáját használva, az egyre jobban társadalmasodó közgondolkodásban az „interdependenzdenken“ habitusának új tudományos étosszá — s egyszersmind a „social planning“ gondolkodási magatartásává — való emelkedését ismerjük fel. A Mannheimi hirdetés „interdependenzdenken“ a bontakozó kapitalista társadalom lineáris, ok és hatás egyvonalú viszonyát tételező, az élet különböző területeit egymástól elszigetelten tekintő gondolkodási magatartásával szemben a komplex egységek, bonyolult egész-összefüggések, egyszerűval: a teljes élet követtele „többdimenziós“ észjárás uralomrajuttatását jelenti a tudományban és a társadalmi élet irányításában egyaránt. Vagy, mint ahogyan a szerző — az oxfordi egyetem pedagógiai intézetének igazgatója — Herbert Spencert idézve („Analysis has for its chief function to prepare the way for synthesis“) kifejezi, a modern ember és az újkori tudomány egyoldalúan analitikus gondolkodási habitusával szemben ma elsősorban a szintézis, az integráció, az organikus összefüggésekben való gondolkodás magatartásának szokásunkká rögzödésére van szükség. Más szavakkal: a hegeli iskolák hatásától nem nagyon érintett angol gondolkodás is megteszi — Mannheim hatására — az első lépéseket a dialektika felé.

A gondolkodás új étosszára pedig elsősorban a nevelés problematikáját és a köznevelés szervezésének — mint a social planning egyik legfontosabb társadalmi ágának — szociálpolitikai feladatát tekintve van szükség. A hagyományos szemléletben a pedagógikum az élet különálló, önmagában zárt területe, a „chalk and talk“, vagyis az iskola és a gyermekekre irányuló nevelés, mint önálló és teljesen elkülönült tevékenység világa. Ma azonban mint a társadalom teljes életének alapvető megnyilvánulását kell fel-fognunk. „Education of the community, by the community, for the community and through the community“, — a demokratikus kormányzat klasszikus meghatározásának ez a parafrázisaként hangzó jelszó fejezi ki a legteljesebben a „Total Education“ lényegét.

A szerző munkájának az a célja, hogy ennek az integrális-szintetikus szemléletnek következményeit a nevelői gondolkodás és gyakorlat valamennyi területén megmutassa. Jelenleg csak arra szorítkozhatom, hogy néhány, nálunk is mindinkább előtérbe kerülő tételét felsoroljam. Ilyenek: a nevelés nem csupán az iskola ügye; az iskola nem vonulhat ki a társadalom életéből a maga külön világába; a nevelői munka nem érhet véget az iskolaköteles kornál; a növendék nem különálló lelki képességek összessége, nem is test + lélek + szellem, hanem a közösség, illetőleg a különböző közösségek életében benngyökerező, eleven egység; az iskolai munka elavult szemlélete az, amely tantárgyak összeségeként tekinti a nevelést; a felnőtt-